Знања и ставови младих људи у односу на ХИВ инфекцију

Светлана Ристић¹, Ана Јовићевић², Душанка Тадић³, Сања Коцић⁴, Биљана Бајић⁵

Knowledge and Attitudes of Youth Regarding HIV Infection

Svetlana Ristić, Ana Jovičević, Dušanka Tadić, Sanja Kocić, Biljana Bajić

Сажетак: Глобална ХИВ/АИДС епидемија, као један од највећих проблема са којим се данас суочава савремени свет, обележила је последње две деценије двадесетог века, а готово је сигурно да ће и у наредном периоду представљати озбиљан здравствени, економски и социолошки изазов читавом човечанству. Ток ХИВ/АИДС епидемије, њене специфичности у односу на број инфицираних, оболелих и умрлих, обухваћеност одређених популационих групација, могућност добијања тачних и свеобухватних информација о ХИВ инфекцији кроз школске и студијске програме, као и кроз средства информисања у различитим земљама, млади другачије доживљавају и тако процењују обим и величину проблема.

Циљ овог истраживања јесте да се испитају знања и ставови младих и разлике у знању и ставовима младих у односу на степен образовања и на тој основи предузму мере здравствене и едукативне интервенције.

Реализујући циљ анализирани су подаци студије пресека која је спроведена на узорку студената Медицинског факултета у Крагујевцу и ученика средњих школа из Новог Пазара у току октобра и новембра месеца 2008. године.

Резултати студије су показали да преко 80% младих који су учествовали у студији зна да

Summary: Global epidemics of HIV/AIDS is one the biggest problems the modern society is facing; it has marked the last two decades of the 20th century and it will continue being a health, economic and social challenge to the mankind. The course of HIV/AIDS epidemics - number of people infected, number of AIDS cases and deaths, the risk of certain population groups, as well as the availability of accurate and comprehensive information on HIV infection through school programs and media, are perceived differently by young people and are the basis of their estimate of the problem extent.

The aim of this study was to investigate knowledge of and attitudes to HIV infection of young people with regard to their educational level. Those results should serve a basis for planning health and educational interventions.

Data were obtained from the cross-sectional study performed at the sample of students of the University of Kragujevac and high-school students from Novi Pazar during October and November 2008.

Results revealed that over 80% of young people knew that the HIV infection can be avoided. Knowledge on proper use of condoms as a prevention of HIV transmission is still inadequate, with 20% of incorrect responses and 19% of

1 Дипл. деф. Светлана Ристић, Институт за онкологију и радиологију Србије, Београд. Institute for Oncology and Radiology of Serbia.

2 Мр сц. мед. др Ана Јовићевић, специјалиста епидемиологије, Институт за онкологију и радиологију Србије, Београд. Institute for Oncology and Radiology of Serbia.

3 Дипл. деф. Душанка Тадић, Институт за онкологију и радиологију Србије, Београд. Institute for Oncology and Radiology of Serbia.

4 Доц. др Сања Коцић, специјалиста социјалне медицине, Институт за јавно здравље Крагујевац, Медицински факултет Крагујевац. Institute for Public Health in Kragujevac, Medical Faculty in Kragujevac.

5 Др Биљана Бајић, специјалиста социјалне медицине, Институт за јавно здравље, Подгорица. Institute for Public Health in Podgorica

се инфекција ХИВ-ом може избећи. Знање о правилној употреби кондома, као мери заштите од ХИВ инфекције, још увек је недовољно код 20% ученика средње школе који су нетачно одговорили и њих 19% који нису знали одговор на ово питање. Присутан је велики распон у знању студената шесте године медицинског факултета и ученика средње школе о преносу инфекције уједом комараца, само 40% ученика зна да се СИДА не може добити уједом комарца. Недовољно знање ученика средње школе разлог је њиховог става у вези са укључивањем у рад особа које су носиоци вируса ХИВ-а (наставник, продавац хране), за разлику од студената Медицинског факултета.

Добијени резултати су показали да су правилно схватање о СИДИ у највећем броју питања имали студенти шесте године Медицинског факултета, а у најмањем ученици средње школе, што показује да постоје знатне разлике у знању и ставовима младих у односу на степен образовања и да је потребно интензивније спровођење здравствене и едукативне интервенције у групи средњошколаца.

Кључне речи: млади, ХИВ, ставови, знања.

students not knowing the answer. There are substantial differences between groups in knowledge of HIV transmission by mosquito bites, with only 40% of high school students answering correctly. In high school students, lack of knowledge is probably the reason for their high disapproval of HIV positive persons working at some workplaces (teacher, food sales, etc.), as opposed to 6th year university students.

Results of the study showed significant differences in knowledge and attitudes related to the educational level of young people with the highest knowledge of HIV infection among 6th year university students and the lowest among high school students. These results imply that it is necessary to intensify the education on HIV/AIDS among secondary school students.

Key words: young, HIV, attitudes, knowledge.

Увод

Глобална ХИВ/АИДС епидемија, као један од највећих проблема са којим се данас суочава савремени свет, обележила је последње две деценије двадесетог века, а готово је сигурно да ће и у наредном периоду представљати озбиљан здравствени, економски и социолошки изазов читавом човечанству¹.

Знање, ставови и понашање људи значајне су компоненте културног миљеа у коме сваки појединац живи. Знање стечено образовањем и путем искуства битан је фактор за успостављање одређеног система вредности, формирање ставова и усвајање одређених стилова понашања².

Према подацима Светске здравствене организације (СЗО), у свету број ХИВ инфицираних превазилази 42 милиона, а више од 50% новоинфицираних је узраста од 15 до 24 године. Годишње се у САД региструју полно

преносиве болести (ППИ) код око три милиона адолесцената, а сваки четврти адолесцент, који је сексуално активан, оболи од неке ППИ пре осамнаесте године живота³.

Према подацима Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, од 1984. до краја 2010. године у Србији су регистроване 2.563 особе инфициране ХИВ-ом, од којих је 1.537 особа оболело од сиде, а 1.078 ХИВ позитивних особа је умрло. Почетком 2011. године 1.515 особа живело је са ХИВ-ом у Србији. Само у 2010. години новооткривено је 145 инфицираних. Број мушкараца инфицираних ХИВ-ом, као и оболелих од сиде, троструко је већи у односу на жене, а уколико се говори о старосној структури, највећи проценат ХИВ позитивних особа (57%) је између 25 и 39 година. Процењује се да бар још 3.000 особа не зна да је инфицирано ХИВ-ом, јер инфекција може дуги низ година протичати без икаквих знакова и симптома, а

једини начин да се открије јесте да се особа која је имала неки ризик тестира⁴.

Србија има релативно низак ниво ХИВ распрострањености, који је највише концентриран у вулнерабилним и маргинализованим групама, као што су: интравенски наркомани, сексуалне/и раднице/и, мушкарци који имају секс са мушкарцима, затвореници и војници. Србија је окружена земљама са израженом епидемијом и има географску локацију на трговини дрогама и људима, што помаже да се објасни висока стопа интравенских наркомана и опасности које се постављају пред младе људе у друштву које је карактерисано високом стопом незапослености и чија је социјална сигурност на ивици распада. Тренутно, водећи начин преношења је сексуални контакт без заштите код младих људи између 15 и 29 година, који чине 45% од укупно заражених ХИВ вирусом⁵.

Према подацима из доступне литературе, знање младих о ХИВ инфекцији испитивано је, најчешће, у односу на начине трансмисије, начине заштите, сексуално понашање, улогу инсеката у преношењу инфекције, преносу инфекције са мајке на дете и слично. Ток ХИВ/АИДС епидемије, њене специфичности у односу на број инфицираних, оболелих и умрлих, обухваћеност одређених популационих групација, могућност добијања тачних и свеобухватних информација о ХИВ инфекцији кроз школске и студијске програме, као и кроз средства информисања, у различитим земљама млади другачије доживљавају и тако процењују обим и величину проблема.

Циљеви истраживања

Основни циљеви истраживања су:

1. да се испитају знања и ставови младих у вези са ХИВ инфекцијом,
2. да се испитају разлике у знању и ставовима младих у односу на степен образовања,
3. да се на тој основи утврде потребе и предузму мере везане за здравствену и едукативну интервенцију усмерену ка борби против ХИВ-а.

Метод рада

Извршена је студија пресека на узорку од 480 ученика и студената из Крагујевца и Новог Пазара. Истраживање је спроведено од 20. октобра до 2. новембра 2008. године. Основни скуп представљају студенти Медицинског факултета у Крагујевцу и ученици средњих школа из Новог Пазара. У оквиру основног скупа посебно је посматрана група студената прве и шесте године Медицинског факултета, као и ученици друге године струковних студија Медицинског факултета у Крагујевцу.

Од укупно 480 испитаника, 133, или 27,7%, студенти су прве године Медицинског факултета, 89 испитаника су студенти шесте године Медицинског факултета у Крагујевцу, 63 су студенти струковних студија Медицинског факултета у Крагујевцу и 195 ученика средњих школа из Новог Пазара. Међу испитаницима је више студенткиња-ученица (особа женског пола), и то 60,8%, или 292, и 178, или 37,1%, је особа мушког пола.

Као инструмент истраживања коришћени су посебно конструисани упитници сачињени на основу релевантних искустава и препорука добијених из сличних популационих истраживања других земаља.

За испитивање ставова и знања студентске и ученичке популације у истраживању коришћене су варијабле које се односе на особе старије од 18 година (ученици средњих школа из Новог Пазара су ученици завршних разреда са 18 и више година).

За статистичке методе коришћене су пропорције, груписање и табелирање, а у циљу израчунавања статистичке значајности разлика (χ^2 -тест). Статистички тестови су прихватани као статистички значајни уколико је вероватноћа нулте хипотезе једнака или мања од 5% ($p < 0,05$). Коришћен је статистички пакет - рачунарски програм СПСС.

Резултати

Знања младих о постојању начина да се избегне инфекција ХИВ-ом приказана су у графикону 1.

Постоји начин да се избегне инфекција ХИВ-ом?

Графикон 1

Људи се могу заштити од инфекције ХИВ-ом ако имају само једног сексуалног партнера који није заражен и нема друге partnere?

Графикон 2

Људи се могу заштитити од инфекције ХИВ-ом правилном употребом
кондома приликом сваког сексуалног односа?

Графикон 3

Људи се могу заштитити од инфицирања ХИВ-ом ако уопште немају
сексуалне односе?

Графикон 4

Сид се може добити уједом комарца?

Графикон 5

Знања младих о могућој заштитити од инфекције ХИВ-ом ако имају само једног сексуалног партнера који није заражен и нема друге партнере приказана су у графикону 2.

У графикону 3. приказана су знања о заштити од инфекције ХИВ-ом правилном употребом кондома приликом сваког сексуалног односа.

Знања која су показали млади приликом одговора на питање да ли се људи могу заштитити од инфекције ХИВ-ом ако уопште немају сексуалне односе приказана су у графикону 4.

У графикону 5. приказана су знања младих о могућностима да се СИДА добије уједом комарца.

Какво је знање о могућностима да особа

која изгледа здрава може бити носилац вируса СИДЕ приказује графикон 6.

У графикону 7. приказана су знања младих о вертикалном преносу и могућности да се вирус сиде пренесе са мајке на дете и то: током трудноће, приликом порођаја и преко млека приликом дојења.

Графикон 8. показује какав је став младих у односу на укључивање у рад особа за које се зна да су ХИВ позитивне, а још нису оболеле, на пословима: продаје хране и обављања наставе у школама.

Знање младих о могућностима тестирања на ХИВ приказано је у графикону 9, а подаци о броју младих који су се тестирали на ХИВ у графикону 10.

Особа која изгледа здрава може бити носилац вируса сиде? **Графикон 6**

Графикон 7

Графикон 8

Да ли знаш место где можеш да се тестираш на ХИВ вирус?

Графикон 9

Графикон 10

Дискусија

Утврђено је да недовољна информисаност опште популације о ризицима за преношење ХИВ-а, као и о самој ХИВ инфекцији, значајно утиче на даљи развој епидемије, па због тога информисаност представља предмет великог броја истраживања, а од посебног значаја је групација младих људи који чине највећи проценат ХИВ позитивних особа¹.

Од 2002. године региструје се пораст учешћа младих узраста 15–29 година међу новодијагностикованим ХИВ позитивним особама (47% 2008., односно 37% 2010. године у односу на 22% 2002.)⁴.

Резултати истраживања које је у два наврата (2000. и 2006. године) спровео Институт за јавно здравље Србије показали су да је знање о начинима преношења и заштити од СИДЕ

веома мало и да само 17,8% младих поседује то знање, а да се СИДА преноси сексуалним путем зна нешто више од 50% младих⁶.

Истраживање знања, ставова и понашања адолесцената, ученика првог и четвртог разреда у три београдске гимназије, показало је да највећи број испитаника (70,5%) поседује средњи ниво знања о репродуктивном здрављу, а најчешћи извор (73,4%) обавештења која добијају јесте преко средства јавног информисања⁷.

Резултати ове студије показали су да преко 80% младих који су учествовали у студији зна да се инфекција ХИВ-ом може избећи. Највише знања показали су студенти шесте године студија, а најмање ученици средње школе - њих 11% није знало одговор на ово питање.

Да је избор једног сексуалног партнера, који није заражен, заштита од инфекције ХИВ-

ом мисли 65% студената струковних студија, 54% студената прве године и мање од половине студената шесте године и ученика средње школе. Највећи број оних који не знају одговор на ово питање јесте у групи ученика средње школе, њих 20%.

Преко 80% студената прве и шесте године зна да се може заштити од инфекције ХИВ-ом правилном употребом кондома, 74% студената струковних студија и 61% ученика средње школе. Међу ученицима средње школе, 19% мисли да се од инфекције не може заштитити на овај начин, а 20% не зна одговор.

Да се људи могу потпуно заштитити ако уопште немају сексуалне односе мисли 38% студената струковних студија. Нетачан одговор на ово питање дало је 88% студената шесте године.

Да се сида може добити уједом комарца мисли чак 16% студената струковних студија и ученика средње школе, 14% студената шесте године и 7% студената прве године.

Преко 90% студената медицинског факултета (прве и шесте године), 85% студената струковних студија и 63% ученика средње школе зна да особа која изгледа здрава може бити носиоца вируса ХИВ.

Што се тиче вертикалног преноса и могућности да се вирус ХИВ-а пренесе са мајке на дете и у току трудноће, преко 80% студената прве и шесте године и преко 60% студената струковних студија и ученика средње школе дало је тачан одговор. Највише знања показали су студенти шесте године, а најмање ученици средње школе.

Педесет одсто ученика средње школе није знало одговор на питања у вези са преношењем вируса приликом порођаја и дојења. Студенти шесте године показали су највише знања, а њих преко 80% дало је тачан одговор на ова питања.

Само 35% ученика средње школе би се сложило да се наставнику који има вирус СИДЕ дозволи да и даље ради у школи, а још мање, њих 28%, сложило би се да купује храну код продавца који има вирус СИДЕ.

Ставови студената прве и шесте године и студената струковних студија се нешто разликују, па би њих више од половине подржао рад у школи наставника који има вирус ХИВ-а,

а нешто мање од половине би куповало храну код продавца који има овај вирус.

Преко 60% младих (ученици средње школе 50%) зна место где може да се тестира на ХИВ. Од оних који су се тестирали, највећи је број из групе студената струковних студија, преко 90%, и из групе студената прве и шесте године, преко 80%. Свима који су се подвргли тестирању у већини случајева је и саопштен резултат.

Закључак

Преко 80% младих који су учествовали у студији зна да се инфекција ХИВ-ом може избећи. Знање о правилној употреби кондома, као мери заштите од ХИВ инфекције, још увек је недовољно, нарочито код ученика средње школе - 20% је нетачно одговорило, а 19% није знало одговор на ово питање.

Присутан је велики распон у знању студената шесте године Медицинског факултета и ученика средње школе о преносу ХИВ-а уједом комараца (само 40% ученика зна да се сида не може добити уједом комарца).

Већина младих зна да се сида може пренети са мајке на дете, чак 60 до 80%, али не и да се сида може пренети приликом порођаја и дојења, што је још увек непознаница за 50% ученика средње школе.

Недовољно знање ученика средње школе резултат је њиховог става у вези са укључивањем у рад особа које су носиоци вируса ХИВ-а (наставник, продавац хране) у односу на студенте Медицинског факултета и студената струковних студија.

Преко половине младих зна место где може да се тестира, али се мали број њих тестирао. Највише из групе студената струковних студија којима је у већини случајева и саопштен резултат.

Добијени резултати су показали да су правилно схватање о ХИВ инфекцији у највећем броју питања имали студенти шесте године Медицинског факултета, а у најмањем ученици средње школе, што показује да постоје знатне разлике у знању и ставовима младих у односу на степен образовања и да је потребно интензивније спровођење здравствене и едукативне интервенције у групи средњошколаца.

Литература

1. Министарство здравља Републике Србије. Национална стратегија за борбу против ХИВ-а/АИДС-а (2005-2010). Република Србија, Министарство здравља, Београд, 2005.
2. Жакула, Н.: Здравствени радници и ХИВ инфекција. Градски завод за заштиту здравља, Београд, 2004.
3. Јовановић, М., Карадаглић, Д., Голушин, З., Бркић, С., Пољацки, М.: Experimental vaccines for sexually transmitted infections. Медицински преглед, 2009; Јан-Феб 62(1-2): 42-8.
4. Актуелна епидемиолошка ситуација у вези са ХИВ инфекцијом у Републици Србији. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, Београд, 2010. www.batut.org.rs
5. Национална стратегија за унапређење здравља и развоја младих људи. Глобални фонд за борбу против ХИВ-а, туберкулозе и маларије. www.oic.rs/hiv_prevenција5.html
6. Анђелски Радичевић, Б., Чомић, Н., Радовановић, М., Перуновић, П.: Сида и млади. Здравствена заштита, 2010; август бр. 4: 1-9.
7. Кисић Тепавчевић, Д., Штерић, М., Кисић, В., Поповић, А., Пекмезовић, Т.: Знања, ставови и понашање адолесцената Београда у вези са репродуктивним здрављем. Српски архив за целокупно лекарство, 2010; вол. 138, бр. 3-4: 214-218.

Контакт: Дипл. деф. Светлана Ристић, Мике Аласа 36, 11000 Београд, тел: 011/2067372, моб: 0638560465,
e-mail: sristic@ncrc.ac.rs